

Skovrider dr. phil. Vagn Holstein.

4. okt. 1889 – 24. nov. 1959

Af FINN SALOMONSEN

Ved skovrider dr. phil. VAGN HOLSTEINS død har dansk ornithologi lidt et smerteligt tab, ikke mindst Dansk Ornithologisk Forening, hvis formand han var siden 1952. Som videnskabeligt arbejdende ornitholog havde HOLSTEIN skaffet sig et anset navn, særlig på grund af sine rovfugle- og strandfuglestudier.

VAGN HOLSTEIN blev født den 4. okt. 1889 på Hejnstrupgaard ved Gundsømagle, som søn af proprietær VIGGO HOLSTEIN og hustru MARIE, født AMMITZBØLL. Han blev student fra Birkerød i 1908 og forstkandidat 1914. Efter at have aftjent

sin værnepligt som sekondløjtnant i infanteriet ansattes han i 1915 som skovtaksator i Næstved, en stilling han varetog indtil han i 1920 blev skovrider og godsforvalter på Einsidelsborg (det nuværende Egebjerggaard) på Nordfyn. I 1929 blev han godsinspektør og skovrider på Jægerspris under Kong Frederik den 7endes Stiftelse, hvilken stilling han endnu indehavde ved sin død.

Allerede fra sin barndom i det fuglerige Gundsømagle havde HOLSTEIN interesse for ornithologien, og i de mange år han tilbragte i intim tilknytning til den danske natur, i skovene og deres omgivelser, blev han en fremragende fuglekender. Det var dog først da han kom til Einsidelsborg, at han blev sig bevidst som ornitholog, eller rettere, det var først der at han fik muligheder for virkelig at dyrke det studium som utvivlsomt havde hans største kærlighed. Friluftsmænd og jæger som han var kunne han her dagligt færdes på de udstrakte og uforstyrrede strækninger af strandeng, mose og skov, som dengang endnu fandtes på Nordfyn, og her kunne han udføre de lange og kontinuerte rækker af iagttagelser, ved hjælp af hvilke han efterhånden kunne løfte sløret for mange af fuglelivets hemmeligheder. Det var i Einsidelsborg perioden, at han begyndte at nedfælde sine optegnelser på en mere eksakt og videnskabelig måde, og hurtigt opdagede han, at han gennem sine metodiske iagttagelser af danske fugle havde fået fat på et stof, som indeholdt meget nyt og ukendt og derfor måtte gøres tilgængeligt for andre. Hans første artikel, der fremkom her i tidsskriftet i 1924, omhandlede sædgæssene og var baseret på fire års iagttagelser på Einsidelsborg. Fremkomsten af artiklen skyldtes netop, at HOLSTEIN ved læsning af den danske ornithologiske litteratur var blevet klar over, at de deri forekommende skildringer af sædgæssenes dagsrytme var ukorrekte, og at han ved hjælp af sine mange iagttagelser kunne fortælle, hvorledes det i virkeligheden forholdt sig. Denne førstegrøde af HOLSTEINS store erfaringsmateriale var en fordringsløs lille artikel, men længe varede det ikke, før han fremkom med et vægtigt bidrag af betydelig rækkevidde. I 1927 udkom det smukke værk om »Fiskehejren«, der var et resultat af fem års iagttagelser af den hejrekoloni, som fandtes i Einsidelsborg Storskov. Allerede i denne bog folder HOLSTEINS specielle evner

som skribent og fortæller sig fuldt og modent ud, og man lærer her for første gang hans særlige udtryksmåde og indstilling at kende. Når man har stiftet bekendtskab med hans mange senere bøger, vil man se, at hans stil og form ikke ændrede sig væsentligt. Og dog er der en forskel, en nuance, som gør, at mange vil synes at »Fiskehejren« er HOLSTEINS mest indtagende bog. Her er han endnu ikke den bekendte videnskabsmand, der må lade sagligheden gå forud for umiddelbarheden, men kan fortælle løs, følgende sine indskydelser, og alligevel efter en nøje fastlagt plan og med en klar disposition. Man mærker under læsningen den smittende begejstring HOLSTEIN har følt ved under sine lange samvær med fuglene at kunne trænge ind i naturens inderste, den ydmyghed og andagt han føler ved at fordybe sig i de uberørte skove og deres dyreliv og i ro og ensomhed at trænge til bunds i de mange problemer han ser sig omgivet af. Han viser sig allerede her i sit første større værk som den fødte naturforsker, og samtidig fremgår det klart, hvori hans særlige force bestod, beherskelsen af et stort og mangesidigt, detaljeret og minutiøst iagttagelsesmateriale. Samtidigt mestrer han sit modersmål og forstår at udtrykke sig på et smukt og sobert dansk. Hans skildringer er som en fremskridende flod, rolige, afbalancerede og harmoniske; som altid når en forfatter giver noget af sig selv, bevidst eller ubevidst et udtryk for hans eget sind. Og man aner, at den skønne og ensomme natur var hans store inspirationskilde, der frigjorde hans evner og udløste hans bundne varme. Samtidig viser bogen om »Fiskehejren« også begrænsningen af HOLSTEINS evner. I hans skema var ikke plads for kapricerne eller åndfulhederne, ej heller interesserede det ham at trække de store linier op, drage konklusionerne af iagttagelserne, parallelisere og jævnføre med hvad man iøvrigt vidste, og i det hele taget lade sin lille brik indpasse i videnskabens store puslespil. Det fremgår alene deraf, at han i hele sin bog slet ikke nævner hvad man udenfor Danmark vidste om Fiskehejren og dens levevis, endskønt han kunne være kommet videre på mange måder, hvis han havde udnyttet denne viden. Men det bekymrede ham ikke, og gjorde det forøvrigt heller ikke i hans senere værker, hvori han dog i stedse stigende grad tilpassede sig en mere international stil, omend man har ind-

trykket af, at det mere skete fordi det nu engang »hørte sig til«, end at det skyldtes en særlig dybtgående trang hos forfatteren. Dog dette skal ikke siges for at forklejne HOLSTEIN, om hvis udprægede forskeregenskaber der ingen tvivl kan herske. Tværtimod kan det synes somom »Fiskehejren«, hvor han er helt i overensstemmelse med sig selv og sine intentioner, er perlen i hans forfatterskab. Den er så umiddelbar, så dugfrisk, så herlig fri for støv og studerekammer, og samtidigt så letlæst, som en fængslende roman. Intet under, at den i sin tid fik så mange i tale og skaffede fuglene mange nye venner.

Under opholdet på Nordfyn skrev HOLSTEIN også sin store oversigt over fuglelivet på Einsidelsborg, der offentliggjordes her i tidsskriftet 1926. Det er en lokalfauna af sjælden bonitet, og af en sådan vægt og pålidelighed, at den altid vil bevare sin værdi i den danske ornithologi. Mange andre artikler var resultatet af HOLSTEINS virksomhed på Einsidelsborg, om ynglende Kvækerfinke, om Natravne, om Gravandens biologi, og altid var det nye og spændende ting han havde at berette. I disse år foretog han i fuglenes yngletid regelmæssigt udflugter til Vestjylland sammen med en række andre ornithologer, og også fra disse egne kunne han bringe interessante nyheder. Han fandt således Skestorken ynglende i Danmark og skrev en meget smuk afhandling herom; han fortalte om ynglende Rørdrummer, om fuglelivet i Vejlerne, om nye danske ynglefund af den sjældne Mudderklire, o. s. v. Det var også som et resultat af disse vestjyske ekskursioner at han under titlen »Et Besøg paa Fuglenes Ø« kunne skrive en række kroniker i »Fyens Stifttidende« i 1928 om fuglene på Madstedborg; jfr. LØPPENTHIN, D.O.F.T. **37**, 1943, p. 97–98.

Yderligere to bøger bringer bud om HOLSTEINS omfattende ornithologiske aktivitet ved Einsidelsborg. I 1935 udkom »Strandengens Fugle«, et hovedværk om de danske vade- og mågefugle og deres livsforhold, med en fylde af nye og interessante iagttagelser, en sand guldgrube for enhver som ønsker nærmere oplysninger om strandfuglenes levevis, især deres ynglebiologi. Meget af det som sagdes om »Fiskehejren« kan anvendes som karakteristik for denne bog. Den samme dybtgående viden, baseret på minutiøse iagttagelser, og den samme fortælleglæde og smukke udtryksform, præger også bogen om

strandfuglene. HOLSTEIN har i dette værk foregrebet meget af det som dyrepsykologerne opdagede i de følgende år, men hans manglende orientering indenfor de videnskabelige strømninger og hans ulyst til at fortolke sine iagttagelser har forhindret ham i at drage de fulde konsekvenser af sit ypperlige materiale. Bogen har ikke fået den udbredelse, den fortjener, og er ganske ukendt uden for landets grænser.

HOLSTEINS anden bog, »Fra Dianas Marker«, der udkom i 1931, viser forfatteren som jæger, men står svagere i forfatter-skabet. Det er varmtføjte naturskildringer, flere af dem en slags begyndelsesstudier til skildringerne i »Strandengens Fugle«, og man mærker at inspirationen har været betydelig større ved udarbejdelsen af de rent ornithologiske skitser end af de jægermæssige, der ofte kan virke lidt søgte og uægte. HOLSTEIN forsøger sig i denne bog som digter, vistnok for eneste gang, men de medfølgende versprøver viser dog, at talentet for at producere sig i denne skønne kunst var ham nægtet.

Efter at HOLSTEIN var flyttet til Jægerspris, fortsatte han der sine fuglestudier, og havde næsten samme muligheder som ved Einsidelsborg for at kunne fordybe sig i en af mennesker næsten uforstyrret natur. En række artikler fra disse år så lyset her i tidsskriftet, om ynglende Grønsisken, Dompap, Svaleklire, m. m., alle udarbejdet med den for ham så karakteristiske omhu. Fremhæves må dog især hans to større artikler, om rovfuglenes efterårstræk og om fuglelivet ved Jægerspris, men iøvrigt skal der henvises til nedenstående bibliografi, hvori HOLSTEINS mange, som oftest yderst lødige og indholdsrige artikler og meddelelser, er opregnede.

Det var under Jægerspris perioden, at HOLSTEINS fire værker om de danske rovfugle så lyset. De betragtes med rette som hans hovedværker, rent videnskabeligt, og som bekendt indbragte det første i rækken (Duehøgen, 1942) ham doktorgraden ved Københavns Universitet. Dette var for så vidt bemærkelsesværdigt, af to grunde. For det første fordi Universitetet yderst sjældent tildeler en ikke-akademiker sin højeste grad. Dernæst fordi doktorafhandlingen, ligesom HOLSTEINS øvrige bøger, havde form af en populærvidenskabelig bog (der forøvrigt opnåede den for en disputats så sjældne ære at blive best-seller) uden den stringens som man plejer at forlange.

HOLSTEIN havde dog, for at gøre det hele mere »videnskabeligt« indføjet et kapitel om rugningens fysiologi, baseret på egne eksperimenter, men dette område lå ham fjernt og var afgjort værkets svageste afsnit. Når HOLSTEIN kunne erhverve doktorgraden på dette uortodokse arbejde, vidner det højt om hans iagttagelsers videnskabelige standard og den værdi man fra Universitetets side med rette tillagde dem. Der skal iøvrigt ikke her bruges mange ord om dette 4-binds værk om de danske rovfugle. Det er så velkendt og så højt estimeret og alle bindene har fået så indgående anmeldelser her i tidsskriftet, at det må være nok at sige, at det må betragtes som en klassiker i den danske ornithologiske litteratur og altid vil bevare HOLSTEINS navn.

VAGN HOLSTEIN havde lige fra sin ungdom en nær tilknytning til Dansk Ornithologisk Forening, i hvis tidsskrift han offentliggjorde alle sine artikler, bortset fra dem der udkom i bogform. Da foreningens daværende formand, dr. phil. POUL JESPERSEN, afgik ved døden i december 1951, var det naturligt at bestyrelsen henvendte sig til HOLSTEIN om at overtage formandsposten. Dr. HOLSTEIN indvilligede i at modtage dette hverv, og valgtes med akklamation ved generalforsamlingen januar 1952. I de forløbne år har HOLSTEIN varetaget formandshvervet med stor interesse og til alles tilfredshed. Han havde evnen til at forene alle modsætninger, og han havde glæden ved at se, hvorledes foreningen under hans ægide var i en stadig vækst og udvikling. Tiltagende sygdom tvang ham til i de senere år at være mere tilbageholdende med deltagelse i møder og foredragsaftener, men til de sidste år opretholdt han traditionen med den årlige forårsekskursion til de skønne Jægerspris skove, når bøgen sprang ud, en årlig begivenhed som for alle der deltog altid vil stå som en stor oplevelse og et lyst minde.

Enhver der lærte VAGN HOLSTEIN at kende kom til at sætte pris på hans rolige og harmoniske sind. Han var af naturen mild og forstående, men kunne, når det gjordes nødvendigt, optræde med ikke ringe myndighed. Hans væsen kunne have noget tungt og indesluttet over sig, et element der utvivlsomt fandt næring under hans lange og ensomme studier i en mennesketom natur. Ganske sikkert var han en lykkelig mand, i sit

arbejde i skoven og blandt fuglene. Få kunne som han lade sig inspirere og berige i den store ensomhed, borte fra menneskevrømmelen med dens trængsler og fortrædeligheder. Og få har høstet så rige frugter af de lange vagter, ene med fuglene. Vi mindes ham og vi hylder ham som en af de store indenfor ornithologien.

I 1917 blev VAGN HOLSTEIN gift med INGEBORG, f. GRAM, der gennem et langt liv, også i den sidste svære tid, trofast har stået ved hans side.

Dr. Vagn Holsteins ornithologiske publikationer

- 1924: Sædgaasens daglige Liv. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr., **18**, p. 137–140.
- 1926: Fuglelivet paa Einsidelsborg Gods. – *Ibid.*, **20**, p. 33–148, 1 kort.
- 1927: Fiskehejren. (98 pp., fotos og kort, samt tegninger og akvareller af INGEBORG FREDERIKSEN). – København.
- 1927: Om Rørdrummens Ynglen i Danmark. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr., **21**, p. 55–65.
- 1927: Ynglende Kvækerfinke, *Fringilla montifringilla*. – *Ibid.*, **21**, p. 65–69.
- 1928: Nogle Iagttagelser vedrørende Natravnsens Yngleforhold. – *Ibid.*, **22**, p. 97–110, 2 fig.
- 1928: Skehejren, *Platalea leucorodia*, som ynglende i Danmark. – *Ibid.*, **22**, p. 111–118, 1 fig., 2 tavler.
- 1931: Fra Dianas Marker. En Jægers Indtryk og Oplevelser i Naturen. (92 pp.). – København.
- 1932: Fuglelivet paa Vejlerne i Han-Herred. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr., **26**, p. 38–52.
- 1932: Lidt om Gravændernes Biologi. – *Ibid.*, **26**, p. 102–107.
- 1933: Nogle Iagttagelser fra tre Fiskeørnereder i Småland, Sommeren 1932. – *Ibid.*, **27**, p. 73–83, 2 fig.
- 1934: Grønsikken, *Carduelis spinus* (L.), som Ynglefugl i Jægerspris Skove i 1934. – *Ibid.*, **28**, p. 116–118.
- 1935: Strandengens Fugle. (127 pp., mange fotogr. tavler). – København.
- 1935: Dompap, *Pyrrhula p. pyrrhula* (L.), som Ynglefugl i Jægerspris Skove i 1934. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr., **29**, p. 3–13.
- 1936: To Redefund af Mudderklire, *Tringa hypoleucos* L. – *Ibid.*, **30**, p. 34–40.
- 1938: Nogle Iagttagelser over Grønbenet Rørhøne (*Gallinula c. chloropus*) i Yngletiden. – *Ibid.*, **32**, p. 31–49, 1 fig.
- 1942: Duehøgen, *Astur gentilis dubius* (Sparrman). With an English Summary. Mit deutscher Zusammenfassung. (155 pp., fotos, kort, samt tegninger af H. ANTHON). – København.

- 1944: Hvepsevågen, *Pernis apivorus apivorus* (L.). With an English Summary. Mit deutscher Zusammenfassung. (199 pp., 43 tekstfig. (fotos kort, diagrammer samt tegninger af H. ΑΝΤΗΘΝ), tabeller). – København.
- 1945: Træk af Flagspættens Ynglebiologi. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr., **39**, p. 65–87, 1 fig.
- 1945: Graagaasen (*Anser anser* (L.)) som Ynglefugl i Jægerspris Nordskov. – *Ibid.*, **39**, p. 88–91.
- 1946: Axel Koefoed. R. af Dbg. 21. Februar 1870–11. Marts 1946. – *Ibid.*, **40**, p. 143–146, 1 fig.
- 1946: Rovfuglenes Efteraarstræk over Jægerspris gennem tolv Aar, fra 1934 til 1945. (With a Summary in English: The Autumn-Migration of the Birds-of-Prey at Jægerspris (Zealand) during twelve Years, from 1934 to 1945). – *Ibid.*, **40**, p. 161–188, 2 fig.
- 1950: Spurvehøgen, *Accipiter nisus nisus* (L.). With an English Summary. (150 pp., 22 tekstfig. (fotos, diagrammer, kort), mange tabeller). – København.
- 1952: Sandsynlig Ynglen af Svaleklire (*Tringa ochropus* L.) i Jægerspris Nordskov i 1952. (With a Summary in English: Supposed Breeding of the Green Sandpiper (*Tringa ochropus* L.) in 1952 in Jægerspris Nordskov, Denmark). – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr., **46**, p. 77–81.
- 1952: Jomfrutrane (*Anthropoides virgo* (L.)) ved Jægerspris. – *Ibid.*, **46**, p. 117–118.
- 1953: Fuglelivet på Jægerspris gods. Iagttagelser fra 1929 til 1952. I. Landskabsbeskrivelse. – Lommer (*Colymbi*) til Rovfugle (*Accipitres*). – *Ibid.*, **47**, p. 179–213, 3 fig.
- 1953: Fuglelivet på Jægerspris gods. Iagttagelser fra 1929 til 1952. II. Hønsfugle (*Galli*) til Spætter (*Pici*). – *Ibid.*, **47**, p. 225–245, 2 fig.
- 1954: Fuglelivet på Jægerspris gods. Iagttagelser fra 1929 til 1952. III. Spurvefugle (*Passeres*). – *Ibid.*, **48**, p. 1–31, 2 fig.
- 1954: Manden bag rovfuglefredningen. – *Ibid.*, **48**, p. 137–138.
- 1955: Vekselerer C. J. Tillisch. 17. oktober 1884–5. september 1954. – *Ibid.*, **49**, p. 1–2, 1 fig.
- 1956: Musvågen, *Buteo buteo buteo* (L.). With an English Summary. (112 pp., 18 tekstfig. (kort, fotos), 16 tabeller). – København.
- 1957: Svaleklire (*Tringa ochropus* L.) som dansk ynglefugl. Iagttagelser fra Jægerspris Nordskov i årene 1953–56. (With a Summary in English: The Green Sandpiper (*Tringa ochropus* L.) as a Breeding-Bird in Denmark. Observations made in Jægerspris Nordskov in the period 1953–1956). – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr., **51**, p. 191–197.